

ТОКАРЕВА О. В., канд. с.-г. наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

e-mail: mykonvert@mail.ru

ПЕРЕДУМОВИ ПРОВЕДЕННЯ, СПОСОБИ ТА МЕТОДИ РУБОК ФОРМУВАННЯ ЛІСОПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ

Досліджені особливості формування лісопаркових ландшафтів на прикладі лісових насаджень зеленої зони м. Київ. Обґрунтовані режим, способи та методи рубок формування ландшафтів.

Ключові слова: ліси зелених зон, лісова рекреація, тип лісопаркового ландшафту, рубки формування ландшафтів.

Постановка проблеми. Ліси зелених зон міст є компонентом природних рекреаційних ресурсів, що забезпечують потреби населення у відпочинку та оздоровленні. Головним напрямом господарської діяльності в цих лісах є формування лісостанів, придатних для рекреації.

Формування лісопаркових ландшафтів відповідно до вимог лісової рекреації можливе за умови впровадження рубок формування ландшафтів у системі лісогосподарських заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Освоєння лісових масивів з метою створення в них відповідного рекреаційного середовища висвітлені у працях І. Д. Родічкіна [3]. Формування лісопаркових ландшафтів великих міст шляхом проведення ландшафтних рубок досліджувались у працях В. Д. Бондаренка, В. П. Кучерявого [1], М. Н. Проніна [2], В. Г. Рубцова [4], О. М. Рунової [5], В. Є. Свириденка [6], А. С. Тіхонова [7], М. М. Тюльпанова [8].

Мета і методика досліджень. Мета роботи полягала у визначенні способів та методів рубок формування ландшафтів у молодих та середньовікових деревостанах. Досягнення поставленої мети передбачало проведення рубок формування ландшафтів, а також встановлення лісівничо-таксаційних і ландшафтних показників до та після рубок. Дані рубки проводили у лісопарках зеленої зони м. Київ протягом 2002-2003 рр. При проведенні досліджень використовували лісівничо-екологічні та лісівничо-таксаційні методи.

Результати проведених рубок представлені у таблиці 1.

Результати досліджень та їх обговорення. Головними завданнями ландшафтних рубок є покращення породного складу (створення мішаних лісостанів, забезпечення переважання бажаної породи у складі), підвищення якості (вирубубання дерев, які втратили декоративність, мають незадовільний стан, а також таких, які заважають росту кращих дерев) та поліпшення просторового розміщення дерев у лісових насадженнях (створення східчастого положу, чітка конфігурація груп, чергування груп та галявин, зменшення надмірної густоти).

Кожний об'єкт, на якому проводилися рубки, підлягав детальному дослідженню, який полягав у комплексному вивченні особливостей мікроклімату, рельєфу, компонентів лісу, лісівничо-таксаційних та ландшафтних показників лісових насаджень.

Таблиця 1 – Ландшафтна характеристика лісопаркових насаджень до та після проведення рубок формування ландшафтів

№ ПП	Вік	ТЛУ	До рубок						Після рубок				
			склад	тип лісопаркового ландшафту	склад деревостану за декоративно-естетичними властивостями	повнота	запас, м ³ /га	інтенсивність зрідження, %	тип лісопаркового ландшафту	склад	формула естетичних властивостей деревостану	повнота	запас, м ³ /га
6	13	B ₂	5Сз5Бп	1 а	6Ф43	0,69	30	5	1 а	6Сз4Бп	7Ф33	0,66	29
11	13	B ₂	10Сз+Дз	2 б	1А5Ф 43	0,45	30	5	2 б	9Сз1Дз	1А6Ф 33	0,43	28
14	13	B ₂	7Сз3Бп+Дз	2 а	1А6Ф 33	0,55	27	5	2 а	7Сз3Бп+Дз	1А7Ф 23	0,52	25
18	13	С ₂	6Сз2Бп2Яле	2 б	2А6Ф 23	0,36	28	5	2 б	6Сз2Бп 2Яле	2А7Ф 13	0,34	26

5	15	B ₂	6Сз4Бп	1 а	1А5Ф43	0,80	64	15	1 а	6Сз4Бп	1А7Ф 23	0,68	55
10	15	B ₂	7Сз3Бп	1 а	7Ф33	0,71	52	5	1 а	7Сз3Бп	8Ф23	0,67	49
17	15	B ₂	6Сз4Бп	2 а	1А7Ф 23	0,55	40	5	2 а	6Сз4Бп	1А8Ф 13	0,52	38
16	18	B ₃	10Сз+ Вбк	2 б	1А7Ф 23	0,43	61	5	2 б	10Сз+ Вбк	1А8Ф 13	0,41	58
12	30	С ₃	9Дчр1Клг+Дз	1 а	1А6Ф 43	0,80	206	15	1 а	9Дчр1Клг+Дз	1А7Ф 23	0,68	175
1	31	С ₂	9Дз1Бп	2 а	1А6Ф 33	0,57	57	10	2 а	9Дз1Бп	1А7Ф 23	0,51	51
7	35	С ₂	10Дчр	1 а	2А6Ф 23	0,60	212	10	2 а	10Дчр	2А7Ф 13	0,54	191
8	38	А ₂	10Сз	1 а	1А7Ф 23	0,78	204	10	1 а	10Сз	1А8Ф 13	0,70	183
23	56	B ₂	6Сз4Бп	2 а	3А6Ф 13	0,46	193	4	2 а	6Сз4Бп	3А7Ф	0,44	183

Ландшафтні рубки проводять починаючи з 10-річного віку насаджень. Інтенсивність зріджування має бути поетапною: в молодих деревостанах віком від 10 до 20 років – більша, після 20 років – помірна, щоб запобігти відмиранню нижніх гілок і створенню умов для розростання крон за діаметром.

Для кожного прийому рубок визначають тип ландшафту, який має бути сформований: закритий, відкритий чи напіввідкритий.

Залежно від запроєктованого типу лісопаркового ландшафту використовують такі способи ландшафтних рубок:

- вибіркові – деревостан зріджується рівномірно до визначеної повноти для створення закритих типів ландшафту, а також напіввідкритого типу з рівномірним розміщенням дерев (ПП № 1, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14, 17, 23);

- групово-вибіркові – деревостан зріджується не весь, а окремими групами дерев або куртинами для створення напіввідкритих типів ландшафтів з нерівномірним розміщенням дерев по площі (ПП № 11, 16, 18);

- суцільні малими площами – вирубуються групи дерев або куртини для влаштування відкритих типів ландшафтів.

Рубки формування ландшафтів у лісах рекреаційного призначення можуть бути об'єднані у ландшафтні рубки догляду, планувальні, реконструктивні рубки та переформування ландшафтів. Окремим заходом покращення якісного стану лісів рекреаційного призначення є ландшафтно-санітарні рубки.

Ландшафтні рубки догляду проводяться з метою поліпшення естетичних, декоративних, санітарно-оздоровчих властивостей лісів та посилення їх рекреаційних функцій. При ландшафтних рубках догляду використовують лише вибірковий спосіб.

Планувальні рубки застосовують під час реалізації проекту планування території. Цей вид рубок проводять тоді, коли на вкритій деревно-чагарниковою рослинністю площі необхідно створити ландшафти відкритого простору, розкрити пейзажі з видової точки, прокласти нові дороги тощо. За способом ці рубки належать до суцільних невеликими площами, що потребують вирубаня усіх дерев та корчування пнів.

Рубки переформування ландшафтів полягають у тому, щоб виправити малоцінні у декоративному плані лісові насадження шляхом зміни їх складу, зімкнутості та структури. Під час таких рубок передбачається застосування вибіркових, групово-вибіркових способів або суцільних малими площадками. На ПП № 7 була проведена рубка переформування ландшафтів, при якій із закритого деревостану горизонтальної зімкнутості був сформований деревостан напіввідкритого типу з рівномірним розташуванням дерев по площі. При цьому був використаний вибірковий спосіб ландшафтних рубок.

Ландшафтні реконструктивні рубки малоцінних лісів проводяться з метою заміни існуючих деревних видів на більш цінні з декоративних позицій та довговічні. Проведення таких рубок може поєднуватися зі здійсненням лісокультурних заходів. Збагачення складу виконується шляхом посадки деревних порід, які вирізняються високими естетичними якостями порівняно з вирубанними видами. За способом проведення відновлювальні рубки є групово-вибірковими.

Ландшафтно-санітарні рубки проводяться з метою видалення ослаблених та сухостійних дерев, з ознаками уражень захворюваннями лісу або пошкоджень ентомошкідниками, а також внаслідок вітроломів, вітровалів та сніголомів.

Складність та технологія проведення ландшафтних рубок залежить від вертикальної та горизонтальної структур лісостану. Відповідно до будови деревостану такі рубки можуть проводитись:

- у одному ярусі (ПП № 1, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 23);
- у двох та більше ярусах;
- із ландшафтним доповненням;
- із формуванням підліску.

Висновки. Рубки формування ландшафтів сприяють покращенню рекреаційних властивостей лісів зелених зон міст та дають змогу створювати лісопаркові ландшафти різних типів. Способи рубок формування ландшафтів встановлюються залежно від господарських та функціональних зон, архітектурних якостей лісостанів, а також від типів запроєктованих лісопаркових ландшафтів.

Інтенсивність зрідження при проведенні ландшафтних рубок у низькоповнотних деревостанах становитиме не більше 5 %. Під час догляду за якістю у середньоповнотних деревостанах інтенсивність зрідження коливатиметься від 5 до 15 %. Ландшафтні рубки переформування передбачають суттєву зміну повнотної структури насаджень, а отже вибірка запасу під час проведення таких рубок буде середньої або високої інтенсивності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко В. Д. Ведение хозяйства в рекреационных лесах (на примере лесов зеленых зон городов Тернопольской обл.). Практические рекомендации / В.Д. Бондаренко, В.А. Кучерявый, Ю.В. Шудря. – Львов: ЛЛТИ, 1986. – 38 с.
2. Пронин М. И. Лесопарковое хозяйство / М. И. Пронин. – М.: Агропромиздат, 1990. – 174 с.
3. Родичкин И. Д. Строительство лесопарков СССР / И.Д. Родичкин. – М.: Лесн. пром-сть, 1972. – 134 с.
4. Рубцов В. Г. Ландшафтные рубки на примере зеленой зоны Ленинграда. Метод. рекомендации / В.Г. Рубцов. – Л.: Урожай, 1976. – 34 с.
5. Рунова Е. М. Лесоводственные основы рубок формирования ландшафтов в сосновых насаждениях: Автореф. дис... канд. с.-х. наук: 06.03.03 / Белорусский технологический ин-т. – Минск, 1983. – 18 с.
6. Свириденко В. Е. Рубки формирования ландшафтов: Текст лекций / В.Е. Свириденко. – К.: Изд-во УСХА, 1989. – 31 с.
7. Тихонов А. С. Классическое лесоводство в рекреационных лесах / А.С. Тихонов. – Л.: ЛЛТА, 1983. – 44 с.
8. Тюльпанов Н. М. Лесопарковое хозяйство / Н.М. Тюльпанов. – Изд. 2-е, перераб. – М.: Стройиздат, 1975. – 160 с.

Предпосылки проведения, способы и методы рубок формирования лесопарковых ландшафтов

О.В. Токарева

Исследованы особенности формирования лесопарковых ландшафтов на примере лесных насаждений зеленой зоны г. Киев. Обоснованы режим, способы и методы рубок формирования ландшафтов.

Ключевые слова: леса зеленых зон, лесная рекреация, тип лесопаркового ландшафта, рубки формирования ландшафтов.

Preconditions of carry out landscape formation felling, its way and methods

O. Tokareva

It is research of forest park landscapes features formation by the example of Kiev green zone plantings. The course of regime, way and methods of landscapes formation is proved.

Key words: forest of green zone, forest recreation, type of forest park landscape, landscape formation felling.